

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

26. juni 2007*

I sag C-305/05,

vedrørende en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Cour d'arbitrage, nu Cour constitutionnelle (Belgien), ved afgørelse af 13. juli 2005, indgået til Domstolen den 29. juli 2005, i sagen

Ordre des barreaux francophones et germanophone,

Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles,

Ordre des barreaux flamands,

Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles,

mod

Conseil des ministres,

* Processprog: fransk.

procesdeltagere:

Conseil des barreaux de l'Union européenne,

Ordre des avocats du barreau de Liège,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, V. Skouris, afdelingsformændene P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, E. Juhász (refererende dommer) og J. Klučka samt dommerne J.N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, A. Borg Barthet, M. Ilešič og J. Malenovský,

generaladvokat: M. Poiares Maduro
justitssekretær: kontorchef M.-A. Gaudissart,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 12. september 2006,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Ordre des barreaux francophones et germanophone og Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles ved avocats F. Tulkens og V. Ost

- Ordre des barreaux flamands og Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles ved avocat M. Storme

- Conseil des barreaux de l'Union européenne ved avocat M. Mahieu

- Ordre des avocats du barreau de Liège ved avocat E. Lemmens

- den belgiske regering ved M. Wimmer, som befuldmægtiget, bistået af avocat L. Swartenbroux

- den italienske regering ved I.M. Braguglia, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato P. Gentili

- den cypriotiske regering ved E. Rossidou-Papakyriakou og F. Komodromos, som befuldmægtigede

- den østrigske regering ved C. Pesendorfer, som befuldmægtiget

- den slovakiske regering ved R. Procházka, som befuldmægtiget

- Europa-Parlamentet først ved A. Caiola og C. Castillo del Carpio, derefter ved A. Caiola og M. Dean, som befuldmægtigede

- Rådet for Den Europæiske Union ved M. Sims og M.-M. Josephides, som befuldmægtigede

- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved W. Bogensberger og R. Troosters, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 14. december 2006,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører gyldigheden af artikel 2a, nr. 5, i Rådets direktiv 91/308/EØF af 10. juni 1991 om forebyggende foranstaltninger mod anvendelse af det finansielle system til hvidvaskning af penge (EFT L 166, s. 77), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/97/EF af 4. december 2001 (EFT L 344, s. 76, herefter »direktiv 91/308«).

- 2 Anmodningen er indgivet i forbindelse med sager, der er anlagt ved den forelæggende ret af henholdsvis Ordre des barreaux francophones et germanophone (foreningen af fransktalende og tysktalende advokater), Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles (den franske advokatforening i Bruxelles), Ordre des barreaux flamands (den flamske advokatforening) og Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles (den nederlandske advokatforening i Bruxelles) med påstand om annullation af visse artikler i lov af 12. januar 2004 om ændring af lov af

11. januar 1993 om forebyggende foranstaltninger mod anvendelse af det finansielle system til hvidvaskning af penge, lov af 22. marts 1993 om kreditinstitutter og tilsyn med kreditinstitutter og lov af 6. april 1995 om investeringsselskaber og tilsyn hermed samt om kreditformidlere og investeringsrådgivere (*Moniteur belge* af 23.1.2004, s. 4352, herefter »lov af 12. januar 2004«), hvorved direktiv 2001/97 gennemføres i den nationale retsorden.

Retsforskrifter

Konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder

- 3 Artikel 6 i konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »EMRK«), der har overskriften »Ret til retfærdig rettergang«, bestemmer:

»1. Enhver skal, når der skal træffes afgørelse enten i en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser eller angående en mod ham rettet anklage for en forbrydelse, være berettiget til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig tid for en ved lov oprettet uafhængig og upartisk domstol. [...]

2. Enhver, der anklages for en lovovertrædelse, skal anses for uskyldig, indtil hans skyld er bevist i overensstemmelse med loven.

3. Enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, er i særdeleshed berettiget til:
- a) ufortøvet at modtage udførlig underretning på et sprog, som han forstår, om arten af og årsagen til den anklage, der er rejst mod ham
 - b) at få tilstrækkelig tid og lejlighed til at forberede sit forsvar
 - c) at forsvare sig personligt eller ved juridisk bistand, som han selv har valgt, og, hvis han ikke har tilstrækkelige midler til at betale den juridiske bistand, at modtage den uden betaling, når retfærdighedens interesser kræver det
 - d) at afhøre eller lade afhøre imod ham førte vidner og at få vidner i hans interesse tilsagt og afhørt på samme betingelser som vidner, der føres imod ham
 - e) at få vederlagsfri bistand af en tolk, hvis han ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten.«

Fællesskabsbestemmelser

- 4 Tredje betragtning til direktiv 91/308 har følgende ordlyd:

»[H]vidvaskning af penge har en klar indflydelse på stigningen i organiseret kriminalitet i almindelighed og narkotikahandel i særdeleshed; det er i stadig højere

grad blevet klart, at bekæmpelse af hvidvaskning af penge er et af de mest effektive midler til at bekæmpe denne form for kriminel handling, som udgør en særlig samfundstrussel for medlemsstaterne.«

5 Betragtning 1, 14-17 og 20 til direktiv 2001/97 har følgende ordlyd:

»(1) Direktiv 91/308 [...] bør som et af de vigtigste internationale instrumenter i bekæmpelsen af hvidvaskning af penge ajourføres i tråd med Kommissionens konklusioner og de ønsker, som Europa-Parlamentet og medlemsstaterne har givet udtryk for. [Direktiv 91/308] bør i denne henseende ikke blot afspejle bedste internationale praksis på området, men også fortsat sætte en høj standard for beskyttelsen af den finansielle sektor og andre sårbare erhverv over for de skadelige virkninger af udbytte hidrørende fra kriminalitet.

[...]

(14) Der er en tendens til øget hvidvaskning af penge gennem den ikke-finansielle sektor. Dette bekræftes af FATF's undersøgelse [FATF: international finansiel aktionsgruppe] af hvidvaskningsteknikker og -typologier.

(15) Forpligtelserne i henhold til [direktiv 91/308] med hensyn til kundeidentifikation, opbevaring af dokumentation og indberetning af mistænkelige transaktioner bør udvides til også at omfatte en begrænset række aktiviteter og erhverv, som har vist sig sårbare i forbindelse med hvidvaskning af penge.

- (16) Notarer og selvstændige inden for de juridiske erhverv, som defineret af medlemsstaterne, bør underlægges [bestemmelserne i direktiv 91/308], når de deltager i finansielle eller selskabsretlige transaktioner, herunder rådgiver om skatteforhold, hvor der er størst risiko for, at disse faggruppers ydelser misbruges til at hvidvaske udbytte fra kriminel virksomhed.
- (17) Når selvstændige medlemmer af erhverv, der yder juridisk rådgivning, som er retligt anerkendte og underkastet retligt tilsyn, som f.eks. advokater, undersøger en klients retsstilling eller repræsenterer en klient i retssager, vil det imidlertid ikke være hensigtsmæssigt, at disse i henhold til [direktiv 91/308] for så vidt angår disse aktiviteter forpligtes til at indberette mistanke om hvidvaskning af penge. Der må ikke være nogen forpligtelse til at indberette oplysninger, der er modtaget før, under eller efter en retssag eller i forbindelse med vurderingen af en klients retsstilling. Juridisk rådgivning er således fortsat omfattet af tavshedspligt, medmindre den juridiske rådgiver deltager i hvidvaskningsaktiviteter, den juridiske rådgivning ydes med henblik på hvidvaskning af penge, eller advokaten ved, at klienten søger juridisk rådgivning med henblik på hvidvaskning af penge.

[...]

- (20) Når det drejer sig om notarer og selvstændige inden for de juridiske erhverv, bør medlemsstaterne af hensyn til disses tavshedspligt i forhold til deres klienter have mulighed for at udnævne advokatsamfundet eller andre selvregulerende organer for selvstændige som det organ, hvortil de kan indberette eventuelle tilfælde af hvidvaskning af penge. Medlemsstaterne bør fastsætte reglerne for håndteringen af sådanne indberetninger og deres eventuelle videregivelse til »de myndigheder, der er ansvarlige for

bekæmpelsen af hvidvaskning af penge«, og generelt passende former for samarbejde mellem advokatsamfund eller andre tilsvarende erhvervssammenslutninger og disse myndigheder.«

6 I henhold til artikel 2a, nr. 5, i direktiv 91/308 er følgende personer undergivet de forpligtelser, som er fastsat i direktivet:

»5) notarer og andre selvstændige inden for de juridiske erhverv, når de deltager, enten

a) ved bistand i planlægningen eller udførelsen af transaktioner for deres klienter i forbindelse med:

i) køb og salg af fast ejendom eller virksomheder

ii) forvaltning af klienters penge, værdipapirer eller andre aktiver

iii) åbning eller forvaltning af bank-, opsparings- eller værdipapirkonti

iv) tilvejebringelse af nødvendig kapital til oprettelse, drift eller ledelse af selskaber

v) oprettelse, drift eller ledelse af investeringsforeninger, selskaber eller lignende strukturer

b) eller ved på deres klients vegne og for dennes regning at foretage en hvilken som helst finansiel transaktion eller transaktion vedrørende fast ejendom.«

7 Artikel 6 i direktiv 91/308 bestemmer:

»1. Medlemsstaterne sørger for, at de af direktivet omfattede personer og institutter samt medlemmer af disses ledelse og deres ansatte til fulde samarbejder med de myndigheder, der er ansvarlige for bekæmpelsen af hvidvaskning af penge:

a) ved på eget initiativ at underrette disse myndigheder om ethvert forhold, som kunne være tegn på hvidvaskning af penge

b) ved på opfordring at give disse myndigheder alle nødvendige oplysninger i henhold til procedurerne i den relevante lovgivning.

2. De i stk. 1 nævnte oplysninger fremsendes til de myndigheder, der er ansvarlige for bekæmpelsen af hvidvaskning af penge i den medlemsstat, på hvis område det institut eller den person, der fremsender oplysningerne, befinder sig. Fremsendelsen varetages normalt af den eller de personer, som er udpeget af institutterne eller personerne i henhold til procedurerne i artikel 11, stk. 1, litra a).

3. For så vidt angår notarer og selvstændige inden for de juridiske erhverv som omhandlet i artikel 2a, nr. 5), kan medlemsstaterne som den myndighed, der skal underrettes om de i stk. 1, litra a), omhandlede forhold, udpege et relevant selvregulerende organ for det pågældende erhverv, og medlemsstaterne fastlægger i så fald reglerne for samarbejdet mellem det pågældende selvregulerende organ og de myndigheder, der er ansvarlige for bekæmpelse af hvidvaskning af penge.

Medlemsstaterne er ikke forpligtet til at anvende de krav, der følger af stk. 1, på notarer og selvstændige inden for de juridiske erhverv, revisorer, eksterne regnskabssagkyndige og skatterådgivere for så vidt angår de oplysninger, som de modtager fra en klient eller om en klient i forbindelse med, at de vurderer den pågældende klients retsstilling, eller i forbindelse med, at de forsvarer eller repræsenterer denne under eller i forbindelse med en retssag, herunder at de rådgiver om iværksættelse eller undgåelse af et sagsanlæg, uanset om oplysningerne er modtaget eller indhentet før, under eller efter retssagen.«

De nationale bestemmelser

- 8 Ved artikel 4 i lov af 12. januar 2004 blev der indsat en artikel 2b i lov af 11. januar 1993 om forebyggende foranstaltninger mod anvendelse af det finansielle system til hvidvaskning af penge og finansiering af terrorisme (*Moniteur belge* af 9.2.1993, s. 2828, herefter »lov af 11. januar 1991«). Denne artikel har følgende ordlyd:

»For så vidt som det udtrykkeligt fremgår af bestemmelserne i denne lov, finder de tillige anvendelse på advokater:

1° når de bistår deres klienter i planlægningen eller udførelsen af transaktioner i forbindelse med

- a) køb og salg af fast ejendom eller virksomheder

- b) forvaltning af klienters penge, værdipapirer eller andre aktiver

- c) åbning eller forvaltning af bank-, opsparings- eller værdipapirkonti

- d) tilvejebringelse af nødvendig kapital til oprettelse, drift eller ledelse af selskaber

- e) oprettelse, drift eller ledelse af investeringsforeninger, selskaber eller lignende strukturer,

2° eller når de på deres klients vegne og for dennes regning foretager en hvilken som helst finansiel transaktion eller transaktion vedrørende fast ejendom.«

- 9 Ved artikel 25 i lov af 12. januar 2004 indsattes et stk. 3 i artikel 14a i lov af 11. januar 1993 med følgende ordlyd:

»Personer omfattet af artikel 2b, der under udøvelsen af sådan virksomhed, som er opregnet i denne artikel, konstaterer forhold, som de ved er knyttet til hvidvaskning af penge eller finansiering af terrorisme, eller mistænker for at være det, er forpligtede til straks at underrette formanden for den advokatforening, som de henhører under.

De af artikel 2b omfattede personer videregiver dog ikke disse oplysninger, hvis de har modtaget dem fra en klient eller om en klient i forbindelse med, at de vurderer den pågældende klients retsstilling, eller i forbindelse med, at de forsvarer eller repræsenterer denne under eller i forbindelse med en retssag, herunder at de rådgiver om iværksættelse eller undgåelse af et sagsanlæg, uanset om oplysningerne er modtaget eller indhentet før, under eller efter retssagen.

Formanden for advokatforeningen kontrollerer overholdelsen af de betingelser, som er fastsat i artikel 2b og i det foregående afsnit. Hvis disse betingelser er overholdt, videregiver han straks oplysningerne til enheden for behandling af finansielle oplysninger [Cellule de traitement des informations financières].«

- 10 Ved artikel 27 i lov af 12. januar 2004 blev artikel 15, stk. 1, i lov af 11. januar 1993 erstattet af følgende bestemmelse:

»Stk. 1. Såfremt enheden for behandling af finansielle oplysninger modtager oplysninger, der er omfattet af artikel 11, stk. 2, kan denne enhed eller et af dens medlemmer eller en af dens ansatte, som er udpeget hertil af lederen af enheden eller dennes stedfortræder, inden for en af dem fastsat frist indhente alle de supplerende oplysninger, som de finder formålstjenlige for udførelsen af enhedens opgave, fra

1° alle de i artikel 2, 2a og 2b omhandlede institutter og personer samt fra den i artikel 14a, stk. 3, omhandlede advokatforeningsformand

[...]

De i artikel 2b omhandlede personer og den i artikel 14a, stk. 3, omhandlede advokatforeningsformand videregiver ikke disse oplysninger, hvis de i artikel 2b omhandlede personer har modtaget dem fra en klient eller om en klient i forbindelse med, at de vurderer den pågældende klients retsstilling, eller i forbindelse med, at de forsvarer eller repræsenterer denne under eller i forbindelse med en retssag, herunder at de rådgiver om iværksættelse eller undgåelse af et sagsanlæg, uanset om oplysningerne er modtaget eller indhentet før, under eller efter retssagen.

[...]«

Twisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

- 11 Ved to stævninger indgivet den 22. juli 2004 af Ordre des barreaux francophones et germanophone og Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles, henholdsvis Ordre des barreaux flamands og Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles, blev der nedlagt påstand for den forelæggende ret om annullation af artikel 4, 5, 7, 25, 27, 30 og 31 i lov af 12. januar 2004. Conseil des barreaux de l'Union européenne [rådet for advokatforeninger i Den Europæiske Union] og Ordre des avocats du barreau de Liège [advokatforeningen i Liège] er indtrådt som intervenienter i hovedsagen.
- 12 For den forelæggende ret har sagsøgerne bl.a. gjort gældende, at artikel 4, 25 og 27 i lov af 12. januar 2004 indebærer en ubegrundet krænkelse af principperne om advokaters tavshedspligt og uafhængighed, som er en grundbestanddel af den grundlæggende ret for enhver retsundergivet til en retfærdig rettergang og til overholdelse af retten til forsvar, idet advokater i henhold til disse bestemmelser er forpligtet til at underrette de kompetente myndigheder, såfremt de konstaterer forhold, som de ved er knyttet til hvidvaskning af penge, eller mistænker for at være det, og til at videregive yderligere oplysninger til nævnte myndigheder, som disse finder formålstjenlige. Nævnte artikler tilsidesætter således artikel 10 og 11 i den

belgiske forfatning, sammenholdt med EMRK's artikel 6, de almindelige retsgrund-sætninger om retten til forsvar, artikel 6, stk. 2, EU og artikel 47 og 48 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, som blev proklameret i Nice den 7. december 2000 (EFT C 364, s. 1).

- 13 Sagsøgerne og Conseil des barreaux de l'Union européenne har desuden anført, at denne konstatering ikke kan ændres af den omstændighed, at den belgiske lovgiver har gennemført bestemmelserne i direktiv 91/308, som begrænser advokaters informations- og samarbejdspligt. I denne henseende er Ordre des barreaux francophones et germanophone og Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles af den opfattelse, at den sondring, der foretages i disse bestemmelser alt efter, om den pågældende aktivitet henhører til advokaterhvervets kerneområde eller er af accessorisk karakter, er retligt uholdbar og fører til en situation med betydelig retsusikkerhed. Ordre des barreaux flamands og Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles har fremhævet, at forpligtelsen til at angive og rejse beskyldninger mod klienten går videre end blot en tilsidesættelse af tavshedspligten, idet den kan tilintetgøre tillidsforholdet mellem klienten og dennes advokat.
- 14 Conseil des barreaux de l'Union européenne har gjort gældende, at lov af 11. januar 1993, som ændret ved lov af 12. januar 2004, ikke gør det muligt at udføre alle de aktiviteter, der er forbundet med traditionel advokatvirksomhed, og har herved præciseret, at advokaterhvervets særlige kendetegn, herunder uafhængigheden og tavshedspligten, bidrager til offentlighedens tillid til dette erhverv, og at en sådan tillid ikke kun er knyttet til visse særlige advokatopgaver.
- 15 Den forelæggende har bemærket, at sagen er anlagt med henblik på annullation af lov af 12. januar 2004, som har til formål at gennemføre bestemmelserne i direktiv 2001/97 i den belgiske retsorden. Eftersom fællesskabslovgiver ligesom den belgiske lovgiver er forpligtet til at respektere retten til forsvar og retten til en retfærdig rettergang, finder den forelæggende ret, at gyldigheden af direktivet 91/308, som udgør grundlaget for nævnte lov, bør afklares, før den tager stilling til spørgsmålet om lovens forenelighed med den belgiske forfatning.

- 16 På denne baggrund har Cour d'arbitrage besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Tilsidesætter artikel 1, nr. 2, i [direktiv 2001/97] retten til en retfærdig rettergang, således som den er sikret ved [EMRK's] artikel 6, og dermed artikel 6, stk. 2, [EU], for så vidt som det ved den nye artikel 2a, nr. 5, der herved er indsat i direktiv 91/308/EØF, er foreskrevet, at selvstændige inden for de juridiske erhverv, uden at advokater er undtaget herfra, henhører under anvendelsesområdet for dette direktiv, hvis hovedformål er at pålægge de personer og institutter, som det omfatter, en forpligtelse til at underrette de myndigheder, der er ansvarlige for bekæmpelsen af hvidvaskning af penge, om ethvert forhold, som kan være tegn på en sådan hvidvaskning (artikel 6 i direktiv 91/308/EØF, som ændret, jf. artikel 1, nr. 5, i direktiv 2001/97/EF)?«

Om det præjudicielle spørgsmål

- 17 Det skal indledningsvis bemærkes, at selv om sagsøgerne og intervenienterne under retsforhandlingerne i den sag, som har givet anledning til denne præjudicielle forelæggelse, har anfægtet gyldigheden af den nationale lovgivning, hvorved direktiv 91/308 er blevet gennemført, i relation til en række trin højere retsregler, har den forelæggende ret kun fundet det nødvendigt i sit spørgsmål at anmode Domstolen om at efterprøve gyldigheden af direktivet i forhold til retten til en retfærdig rettergang, således som denne er sikret ved EMRK's artikel 6 og ved artikel 6, stk. 2, EU.
- 18 Ifølge fast retspraksis er proceduren i henhold til artikel 234 EF baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, således at det udelukkende tilkommer den nationale ret, for hvilken en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retsafgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig

for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen (jf. dom af 4.12.2003, sag C-448/01, EVN og Wienstrom, Sml. I, s. 14527, præmis 74, og af 12.4.2005, sag C-145/03, Keller, Sml. I, s. 2529, præmis 33).

- 19 På denne baggrund er der ikke anledning til at lade prøvelsen af gyldigheden af direktiv 91/308 omfatte en prøvelse i relation til grundlæggende rettigheder, som ikke er nævnt af den forelæggende ret, herunder bl.a. retten til respekt for privatlivet i henhold til EMRK's artikel 8.
- 20 I henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 91/308 skal personer, der er omfattet af direktivet, til fulde samarbejde med de myndigheder, der er ansvarlige for bekæmpelsen af hvidvaskning af penge, ved på eget initiativ at underrette disse myndigheder om ethvert forhold, som kunne være tegn på hvidvaskning af penge, og ved på opfordring at give disse myndigheder alle nødvendige oplysninger i henhold til procedureerne i den relevante lovgivning.
- 21 For advokaters vedkommende er anvendelsen af denne oplysnings- og samarbejdspligt afgrænset i to henseender i direktiv 91/308.
- 22 Dels er advokater i henhold til artikel 2a, nr. 5, i direktiv 91/308 kun undergivet forpligtelserne i henhold til direktivet, herunder oplysnings- og samarbejdspligten i henhold til direktivets artikel 6, stk. 1, for så vidt de på en af de i artikel 2a, nr. 5, anførte måder deltager i bestemte transaktioner, som er udtømmende opregnet i samme bestemmelse.
- 23 Dels fremgår det af artikel 6, stk. 3, andet afsnit, i direktiv 91/308, at medlemsstaterne ikke er forpligtet til at pålægge advokater nævnte oplysnings- og

samarbejdspligt for så vidt angår oplysninger modtaget fra eller om en klient i forbindelse med, at de vurderer den pågældende klients retsstilling, eller i forbindelse med, at de forsvarer eller repræsenterer denne under eller i forbindelse med en retssag, herunder at de rådgiver om iværksættelse eller undgåelse af et sagsanlæg, uanset om oplysningerne er modtaget eller indhentet før, under eller efter retssagen.

- 24 Betydningen af en sådan undtagelse er fremhævet i betragtning 17 til direktiv 2001/97, hvor det er anført, at det ikke vil være hensigtsmæssigt, at selvstændige medlemmer af erhverv, der yder juridisk rådgivning, som er retligt anerkendte og underkastet retligt tilsyn, som f.eks. advokater, når de undersøger en klients retsstilling eller repræsenterer en klient i retssager, i henhold til direktiv 91/308 forpligtes til at indberette mistanke om hvidvaskning af penge. Af samme betragtning fremgår desuden, at der ikke må være nogen forpligtelse til at indberette oplysninger, der er modtaget før, under eller efter en retssag eller i forbindelse med vurderingen af en klients retsstilling. Endelig fremhæves det i samme betragtning, at det følger af denne undtagelse fra underretningspligten, at juridisk rådgivning fortsat er omfattet af tavshedspligt, medmindre den juridiske rådgiver deltager i hvidvaskningsaktiviteter, den juridiske rådgivning ydes med henblik på hvidvaskning af penge, eller advokaten ved, at klienten søger juridisk rådgivning med henblik herpå.
- 25 I det foreliggende tilfælde fremgår det af artikel 25 og 27 i lov af 12. januar 2004, at den belgiske lovgiver for så vidt angår advokater har indsat visse undtagelser, som omfatter oplysninger, der er modtaget eller indhentet under de i artikel 6, stk. 3, andet afsnit i direktiv 91/308 omhandlede omstændigheder.
- 26 På denne baggrund skal det undersøges, om forpligtelsen for en advokat til under udøvelsen af sit erhverv at samarbejde med de myndigheder, der er ansvarlige for bekæmpelsen af hvidvaskning af penge som omhandlet i artikel 6, stk. 1, i direktiv 91/308 og på eget initiativ underrette disse myndigheder om ethvert forhold, som

kunne være tegn på hvidvaskning af penge, under hensyn til de begrænsninger for denne forpligtelse, der er fastsat i samme direktivs artikel 2a, nr. 5, og artikel 6, stk. 3, udgør en tilsidesættelse af retten til en retfærdig rettergang, således som denne er sikret ved EMRK's artikel 6 og artikel 6, stk. 2, EU.

27 Det bemærkes indledningsvis, at artikel 6, stk. 3, andet afsnit, i direktiv 91/308 kan fortolkes på flere forskellige måder, hvorfor den præcise udstrækning af advokaters oplysnings- og samarbejdspligt ikke er fuldkommen utvetydig.

28 I denne henseende følger det af fast retspraksis, at når en bestemmelse i den afledte fællesskabsret kan fortolkes på flere måder, bør den fortolkning, der bringer bestemmelsen i overensstemmelse med EF-traktaten, lægges til grund frem for den, som medfører, at bestemmelsen må anses for uforenelig med denne (jf. dom af 13.12.1983, sag 218/82, Kommissionen mod Rådet, Sml. s. 4063, præmis 15, og af 29.6.1995, sag C-135/93, Spanien mod Kommissionen, Sml. I, s. 1651, præmis 37). Det påhviler således ikke blot medlemsstaterne at fortolke deres nationale ret på en måde, der er forenelig med fællesskabsretten, men også at sikre, at de ikke lægger en fortolkning af den afledte ret til grund, som kommer i konflikt med grundlæggende rettigheder, der beskyttes ved Fællesskabets retsorden, eller med andre almindelige fællesskabsretlige principper (dom af 6.11.2003, sag C-101/01, Lindqvist, Sml. I, s. 12971, præmis 87).

29 Det bemærkes endvidere, at de grundlæggende rettigheder hører til de almindelige retsgrundsætninger, som Domstolen skal beskytte. I denne forbindelse lader Domstolen sig inspirere af de fælles forfatningsmæssige traditioner i medlemsstaterne samt de anvisninger i form af internationale traktater om beskyttelse af menneskerettighederne, som medlemsstaterne har været med til at udarbejde, eller som de senere har tiltrådt. EMRK er herved af særlig betydning (jf. i denne retning dom af 12.11.1969, sag 29/69, Stauder, Sml. 1969, s. 107, org.ref.: Rec. s. 419, præmis 7, af 6.3.2001, sag C-274/99 P, Connolly mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 37, og af 14.12.2006, sag C-283/05, ASML, Sml. I, s. 12041, præmis 26). Således er retten til en retfærdig rettergang, således som den bl.a. fremgår af EMRK's artikel 6,

en grundlæggende rettighed, som Den Europæiske Union respekterer som et almindeligt princip i medfør af artikel 6, stk. 2, EU.

- 30 I henhold til EMRK's artikel 6 skal enhver, når der skal træffes afgørelse enten i en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser eller angående en mod ham rettet anklage for en forbrydelse, være berettiget til en retfærdig rettergang.
- 31 Ifølge Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis består begrebet »retfærdig rettergang« i EMRK's artikel 6 af forskellige elementer, som bl.a. omfatter retten til forsvar, princippet om processuel ligestilling, retten til søgsmålsadgang samt retten til at være repræsenteret ved en advokat såvel i civile sager som i straffesager (jf. Menneskerettighedsdomstolens dom af 21.2.1975, Golder mod Det Forenede Kongerige, serie A, nr. 18, præmis 26-40, af 28.6.1984, Cambell og Fell mod Det Forenede Kongerige, serie A, nr. 80, præmis 97-99, 105-107 og 111-113, og af 30.10.1991, Borgers mod Belgien, serie A, nr. 214-B, præmis 24).
- 32 En advokat ville ikke være i stand til at varetage sine opgaver i forbindelse med rådgivning, forsvar og repræsentation af sin klient på fyldestgørende måde, og klienten ville følgelig blive berøvet sine rettigheder i henhold til EMRK's artikel 6, hvis advokaten inden for rammerne af en retssag eller forberedelsen heraf var forpligtet til at samarbejde med de offentlige myndigheder og videregive oplysninger til disse, som er modtaget i forbindelse med juridisk rådgivning, der finder sted inden for rammerne af en sådan sag.
- 33 For så vidt angår direktiv 91/308 fremgår det — som anført i denne doms præmis 22 — af dets artikel 2a, nr. 5, at oplysnings- og samarbejdspligten kun gælder for advokaters vedkommende, for så vidt som de bistår deres klient ved forberedelsen eller udførelsen af visse transaktioner, hovedsageligt af finansiel karakter eller vedrørende fast ejendom, som er omfattet af denne bestemmelses litra a), eller når

de på deres klients vegne og for dennes regning foretager en hvilken som helst finansiel transaktion eller transaktion vedrørende fast ejendom. Disse aktiviteter finder på grund af deres karakter i almindelighed ikke sted i forbindelse med en retssag og falder dermed uden for anvendelsesområdet for retten til en retfærdig rettergang.

34 Desuden er en advokat, som medvirker ved en transaktion, der er omfattet af artikel 2a, nr. 5, i direktiv 91/308, så snart han anmodes om at forsvare eller repræsentere klienten i en retssag eller rådgive om iværksættelse eller undgåelse af en retssag, i medfør af direktivets artikel 6, stk. 3, andet afsnit, undtaget fra forpligtelserne i henhold til samme artikels stk. 1, uanset om oplysningerne er modtaget eller indhentet før, under eller efter retssagen. En sådan undtagelse er egnet til at sikre klientens ret til en retfærdig rettergang.

35 Da de krav, der følger af retten til en retfærdig rettergang, pr. definition forudsætter tilknytning til en retssag, og henset til, at advokater i henhold til artikel 6, stk. 3, andet afsnit, i direktiv 91/308 er undtaget fra oplysnings- og samarbejdspligten i henhold til artikel 6, stk. 1, når deres aktiviteter er kendetegnet ved en sådan tilknytning, er de nævnte krav således overholdt.

36 Derimod er de krav, der er forbundet med retten til en retfærdig rettergang, ikke til hinder for, at advokater undergives oplysnings- og samarbejdspligten i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 91/308, når de handler inden for rammerne af de aktiviteter, der er opregnet i nævnte direktivs artikel 2a, nr. 5, men i en sammenhæng, der ikke er omfattet af direktivets artikel 6, stk. 3, andet afsnit, eftersom sådanne forpligtelser, som fremhævet bl.a. i tredje betragtning til direktiv 91/308, er begrundet i behovet for en effektiv bekæmpelse af hvidvaskning af penge, som har en klar indflydelse på stigningen i organiseret kriminalitet, som på sin side udgør en særlig samfundstrussel for medlemsstaterne.

- 37 På baggrund af det anførte må det derfor fastslås, at den oplysningspligt og den pligt til at samarbejde med de myndigheder, der er ansvarlige for bekæmpelsen af hvidvaskning af penge, som er fastsat i artikel 6, stk. 1, i direktiv 91/308, og som er pålagt advokater i direktivets artikel 2a, nr. 5, henset til direktivets artikel 6, stk. 3, andet afsnit, ikke tilsidesætter retten til en retfærdig rettergang, således som denne er sikret ved EMRK's artikel 6 og artikel 6, stk. 2, EU.

Sagens omkostninger

- 38 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

Den oplysningspligt og den pligt til at samarbejde med de myndigheder, der er ansvarlige for bekæmpelsen af hvidvaskning af penge, som er fastsat i artikel 6, stk. 1, i Rådets direktiv 91/308/EØF af 10. juni 1991 om forebyggende foranstaltninger mod anvendelse af det finansielle system til hvidvaskning af penge, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/97/EF af 4. december 2001, og som er pålagt advokater i direktivets artikel 2a, nr. 5, tilsidesætter — henset til direktivets artikel 6, stk. 3, andet afsnit — ikke retten til en retfærdig rettergang, således som denne er sikret ved EMRK's artikel 6 og artikel 6, stk. 2, EU.

Underskrifter